



**ПАШКІВСЬКА**  
**Оксана Анатоліївна,**  
к.і.н., вчений секретар ДНСГБ НААН  
(м. Київ)

## **ДОСЛІДЖЕННЯ ҐРУНТІВ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У 20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ**

*У статті розглянуто окремі історичні факти щодо дослідження ґрунтів на західноукраїнських землях у 20-х роках ХХ ст.*

*В статье рассмотрены отдельные исторические факты относительно исследования почв на западноукраинских землях в 20-х годах ХХ ст.*

*In the article separate historical facts are considered in relation to research of soils on західноукраїнських earths in 20th of ХХ age.*

У 20-х роках минулого століття значних успіхів у дослідженні ґрунтів досягнув рільничо-лісовий факультет Львівської політехніки (нині Львівський державний аграрний університет). Ґрунтознавці проводили обстеження земель західних областей України, займалися розробкою визначенням фізико-хімічних і фізичних властивостей ґрунтів.

Завданням даної статті є розгляд науково-організаційної діяльності рільничо-лісового факультету Львівської політехніки щодо дослідження ґрунтів регіону у 20-х роках минулого століття.

Історія сучасного Львівського державного аграрного університету розпочалася з 9 січня 1856 року, з відкриттям рільничої школи під керівництвом Галицького господарського товариства в селі Дубляни неподалік від Львова. Школа стала середнім професійним спеціальним навчальним комплексом із деякими ознаками вищого закладу, що готував спеціалістів-практиків для ведення великих господарств, і сприяла подальшому

вдосконаленню сільськогосподарського виробництва на основі проведення науково-дослідної роботи. Відкриття рільничої школи стало початком розвитку сільськогосподарської науки й освіти в Галичині, землі якої в той час входили до так званого Королівства Галичини та Лодомерії, яке у свою чергу було однією з 17 провінцій Австро-Угорської імперії [1].

У 1886 р. при рільничій школі починається закладання дослідних полів, також відкрито лабораторію, де виконували аналізи ґрунтів. Вивчалися питання впливу добрив на ґрунти і урожайність сільськогосподарських рослин, проводились меліоративні роботи на торф'яних землях, яких було багато навколо Дублян, досліджувалися властивості торфів з метою виготовлення компостів [2].

У 1901 р. за наказом міністра землеробства Австро-Угорщини Вищій рільничій школі у Дублянах присвоєно статус Академії. У цей час відкрито перші кафедри: рільництва і рослинництва, сільської адміністрації, сільської інженерії. Академія стала одним з провідних центрів аграрної науки і освіти Східної і Західної Галичини. Тут викладались такі дисципліни, як агрономія, агрохімія, кадастр і основи ґрунтознавства. Щорічно рільнича академія приймала близько 1500 першокурсників. Як на ті часи, це був потужний потік. Завдяки школі українська сільська молодь долучалася до аграрної науки [1].

Велике наукове значення мали дослідження перезволожених і заболочених ґрунтів, які виконувала Дублянська торфоболотна станція, заснована професором Рільничої академії М. Поморським у 1904 році. Видатний вчений розгорнув наукову діяльність, організовував польові дослідження, публікував численні наукові праці та звіти про результати досліджень ґрунтів [2].

Приєднання західних областей України до Польської держави у 1919 році вплинуло на діяльність Академії рільництва у Дублянах, оскільки вона втратила свою автономію. У листопаді 1919 року на базі академії створено рільничо-лісовий факультет Львівської політехніки з 18 науковими кафедрами.

Перші три семестри студенти навчались у Львові, а три наступні – в Дублянах [1].

Після реформування академії, при рільничо-лісовому факультеті у 1919 році відкрито кафедру агрохімії та ґрунтознавства. Першим завідувачем кафедри призначено професора Мар'яна Гурського, який безпосередню брав участь у її створенні. Дослідження ґрунтів, які проводив колектив кафедри, супроводжувались вивченням генези, режимів і процесів основних типів ґрунтів, розробкою теоретичних питань дренажу перезволожених ґрунтів і використання їх для потреб сільського господарства [1].

Досліджено, що науково-дослідну діяльність кафедра агрохімії і ґрунтознавства широко розгорнула у березні 1923 року з призначенням її керівником професора Івана Жульцінського, який прибув в Рільничу академію в Дубляни за направленням кафедри ґрунтознавства природничого відділу фізико-математичного факультету Московського державного університету. Під час його керівництва кафедра одержала в розпорядження добре обладнані приміщення і спеціальні лабораторії для проведення науково-дослідних робіт, вегетаційний будинок, дослідне поле. За рахунок державних коштів придбано ультрамікроскоп для дослідження колоїдної частини ґрунту. Завдяки співпраці кафедри агрохімії і ґрунтознавства з іноземними ґрунтознавчими центрами співробітник кафедри А. Мусірович (майбутній завідувач кафедри у 1936-1939 рр.) мав змогу пройти стажування з освоєння ультрамікроскопу в Швейцарії та Німеччині [3].

Професор І. Жульцінський підтримував зв'язки і співпрацював з науковими і господарськими організаціями західної частини України, що займалися також дослідженням ґрунтів і продуктивних сил сільського господарства. Так, координацію меліоративних робіт на Галичині здійснювало, створене у 1879 році Бюро меліорації. Колектив Бюро займався проведенням меліоративних робіт із регулювання стоку річок, осушення перезволожених земель з використанням відкритої дренажної мережі та гончарного дренажу. У процесі виконання таких робіт досліджували властивості та режими ґрунтів.

Виявлено, що дослідження ґрунтів Галичини у 20-х роках ХХ ст. вели науковці Інститут географії у Львівському університеті, агрономічно-наукова комісія Наукового товариства імені Т.Г. Шевченка. Зокрема, за дорученням товариства під керівництвом професора Ю. Полянського проводилися геологічні дослідження ґрунтів. Метою польових досліджень було вивчення переважно питань геології четвертинного періоду, стратиграфії плейстоценових відкладів, проблем палеогеоморфології та ін. Дійсний член НТШ, видатний український географ В.М. Кубійович проводив комплексні дослідження ріллі на західних землях України [2].

Результати досліджень ґрунтів публікувалися у тогочасних наукових часописах, що виходили у Львові: «Сільськогосподарська інженерія», «Сільський господар» та інших. У 1909 р. на міжнародній конференції з ґрунтознавства в Будапешті була представлена ґрунтова карта Галичини, складена Мечинським-Бьорліксом. На українських територіях, що перебували у той час під Австро-Угорщиною, було виконано великий обсяг робіт із складання земельних кадастрів, обліку земель [4].

Прибічник російської, «докучаєвської» школи генетичного ґрунтознавства, професор І. Жульцінський проводив дослідження ґрунтів сільськогосподарських угідь разом із вивченням їхніх хімічних і фізико-хімічних властивостей. У результаті цих досліджень він висунув теорію сорбційних властивостей ґрунту і колоїдного процесу ґрунтоутворення. Під час дослідження ґрунтів західного регіону України він звернув увагу на загрозу і шкодочинність водної ерозії на орних землях [3].

Крім науково-дослідної роботи І. Жульцінський приділяв велику увагу підготовці викладацьких кадрів. Його учнями і співробітниками, що працювали на кафедрі, були агрохіміки та ґрунтознавці А. Мусірович, Б. Гаупт, інженери Б. Новак, А. Вондрауш, асистенти Р. Яворський, Т. Якубовський [3]. Професор І. Жульцінський провів велику науково-дослідну роботу з дослідження ґрунтів Західної України і залишив після себе значний внесок у розвиток вітчизняного ґрунтознавства. Разом з ним на кафедрі агрохімії і ґрунтознавства у 20-х роках

працював його учень Аркадій Мусірович, який в 1936 році очолив її. А. Мусірович та співробітники кафедри проводили дослідження торф'яних, дерново-карбонатних ґрунтів, вивчав вплив органічних і мінеральних добрив на родючість ґрунтів. На підставі цих досліджень А. Мусірович написав кілька праць про здатність торфів поглинати  $PO_4$  і описав сам механізм цього процесу [3].

Дослідження ґрунтів колективом кафедри ґрунтознавства і агрохімії рільничо-лісового факультету у 20-х роках ХХ ст. дали можливість накопичити великий фактичний матеріал щодо хімічних і фізичних властивостей найпоширеніших ґрунтів західного регіону України, застосування їх для потреб сільського господарства і стали основоположними в подальшій науково-дослідній роботі з агроґрунтознавства краю.

### ***Список використаної літератури***

1. *Львівський державний аграрний університет* / [Снітинський В. В., В. М. Боярчук, Г. В. Черевко ін.]. – Львів : ЛДАУ , 2006. – 432 с. , іл.
2. *Гаськевич В.* Історичні аспекти дослідження ґрунтів Малого Полісся для потреб туризму / В. Гаськевич // *Історія української географії*. – 2000. – Вип. 1 (13). – С. 82–88.
3. *Панас Р. М.* Історія виникнення і розвитку дублянської школи ґрунтознавців і агрохіміків / Р. М. Панас // *Вісн. Львівського держ. аграр. ун-ту*. – 1996. – № 1 : Агрономія. – С. 19–24.
4. *Гнатишин Г. Б.* З історії дослідження ґрунтів західної України / Г. Б. Гнатишин // *Агрохімія і ґрунтознавство*. – 2002. – Вип. 2. – С. 37–39.